Pevare Bloavezh — Niv. 176 Priz : 4 real 4 Mezheven 1944

ARVOR

Koumanant-bloaz : 50 lur — SKRIVEREZH HA MEREREZH G. BERTHOU, 72, Str. Oberthür, Roazhon (K.R.P. 492-98, Roazhon)

KAZETENN SIZHUNIEK

N'ANKOUNAC'HAIT KET kas C'HWEC'H REALAD timbroù pep gwech ma fell deoc'h kemmañ ho chomlec'h.

Dalc'het en amzerioù diaes kenañ, berzh en deus graet Kendalc'h ar Framm Keltiek. Diskouezet o deus ar Vrezhoned o feiz en amzer-dazont o bro.

PEMPVET KENDALC'H BRAS « FRAMM KELTIEK BREIZH »

Kendalc'h Bras Framm Keltiek Breizh a voe dalc'het e Roazhon er bloaz-mañ adarre, peogwir e teu diaesoc'h-diaesañ an darempredoù hag ez eo c'hoazh ar gêr-se an hini aesañ mont betek enni.

Souezhus an niver a dud, brezhonegerion an darn vuiañ anezho, a oa deredet e Roazhon eus an 18 an 21 a viz Mae, daoust ha diaes ha risklus beajiñ, daoust hag un torr-penn kavout boued ha lojeiz, daoust da holl arvarioù an amzer-mañ. Brezhonegerion dreist-holl, a lavaran ; ar re-se, e gwirionez, o deus diskouezet ur wech ouzhpenn o c'halonegezh, pa vez meneg labourat evit o bro hag o yezh.

⁂

Dalc'het e voe ar bodadegoù-studi e Palez ar Breujoù evel boas. D'ar yaou 18, ne oa nemet bodadegoù galiek. An Ao. Rual, anavezet mat gant ar re a bleustr war gudennoù an artizanelezh, a gomzas eus « Nevezadur Arz ar Bobl » ; lavarout a reas petra a oa d'ober, d'e veno, evit reiñ en-dro d'an artizaned ar garantez ouzh o micher hag ar c'hoant ober labourioù kaer, ha diskouez a reas un nebeut skouerennoù eus an arz poblel nevesaet-se. Lennet e voe goude un danevell gant an Ao. Stany Gauthier, na o'helle ket dont da Roazhon, diwarbenn an enklask d'ober evit dastum doareoù pennañ an ornadurezh vreizhek. Klozet e voe an devezh gant ur brezegenn graet gant an Ao. Florian Le Roy, « Evit ul lennegezh-broioù ».

⁂

D'ar gwener 19, diouzh ar beure, e voe ivez div brezegenn c'hallek da gentañ gant an It. Nizan diwar-benn « Ar Vrezhoned divroet e Mervent Bro-C'hall ». Komz a reas an It. Nizan eus hor c'henvroiz, meur a vil anezho, aet da anneziñ goude ar brezel all e broioù Mervent Bro-C'hall, Perigord dreist-holl, peuzdilezet gant o broiz ; roet o deus d'ar re-se skouer al labour hag an niver a vugale ; chomet int feal d'o gizioù ha d'o yezh, dindan bleniadur o aluzener, an Ao. Meveleg. Goude e voe graet ur brezegenn gant an Ao. Marion Le Bastard, « Roazhon en amzer an Duged ».

D'an abardaez e voe bodadeg-studi ar vrezhonegerion dindan renerezh Roparz Hemon. Hemañ a lavaras e vije disheñvel un tammig ar vodadeg-studi er bloaz-mañ : e-lec'h goulenn prezegennoù digant an dud e vije pleustret gant an holl a-gevret war gudennoù resis. Hevlene e oa da studiañ « Stad ar studioù keltiek e Breizh abaoe 1925 ». Ur c'hrennad a reas ar prezegenner eus al labour graet, gant GWALARN dreist-holl, war dachenn ar geltiegouriezh. Kendalc'het e vo gant al labour-se hag gwellaet e vo c'hoazh, dre zastum levrioù ha skoliata an dud war elfennoù ar soniadouriezh.

⁂

D'ar sadorn 20, e voe da gentañ e galleg « Bodadeg ar Yaouankiz », ma voe divizet krouiñ un « Unvaniezh Yaouankiz Vreizh » enni an holl strolladoù re yaouank ; ha goude e voe bodadeg B. A. S., ma voe displeget gant Dorig Ar Voyer ha Polig Monjarret al labour dispar graet gant o strollad savet bloaz 'zo endeeun.

D'an abardaez, eil bodadeg-studi ar vrezhonegerion : studiet e voe an doare da virout an darempredoù etre ar vrezhonegerion, mar bez harzet ar c'helaouennoù gant an diouer a dredan. Divizet e voe krouiñ ur strollad stourmerion evit ar brezhoneg, a ziskouezo youl start ar vrezhonegerion da strivañ evit o yezh daoust da bep tra.

Diouzh an abardaez e voe studiet kudenn ar skolioù. Ne vo ket gellet hevlene ober ur skol-hañv ; klaset e vo ober gwellikañ ma vo gallet evit kenteliañ ar vugale dre lizher. Komzet e voe goude eus ar c'helennadurezh uhel e brezhoneg, hag eus al labour graet er « Skol Uhel Emil Ernod » savet e Roazhon e miz Here 1941 evit studiañ e brezhoneg ar vrezhonegouriezh hag ar geltiegouriezh. En diwezh e voe breutaet diwar-benn astenn ar skolioù dre lizher : ouzhpenn nskol dre lizher ar vugale e vo klasket kenteliañ dre lizher an istor, an douaroniezh hag lizher : ouzhpenn skol dre lizher ar c'hembraeg.

Klozet e voe ar C'hendalc'h gant ur vodadeg veur d'ar sul 21. A. E.

REDERIEN-VOR

gant Youenn DREZEN

Pevar e oant, azezet en ostaleri an Triskell, e Roazhon, dirak pep a vanne muskadig, ha kaoz ganto, evel ma lavarin deoc'h bremaik. Mes da gentañ, graomp anaoudegezh ganto.

Setu R.-Y. Creston, eus St-Nazer. golo 1939, ez en em gave en enezegoù Feroë.

Ha setu Roparzh Broudig. Ginidik eo hemañ eus Montroulez, hag o chom e Bulian. Ur vag en deus, ha gounit a ra e vuhez, o pesketa er-maez da aodoù Lanuon. Broudig,

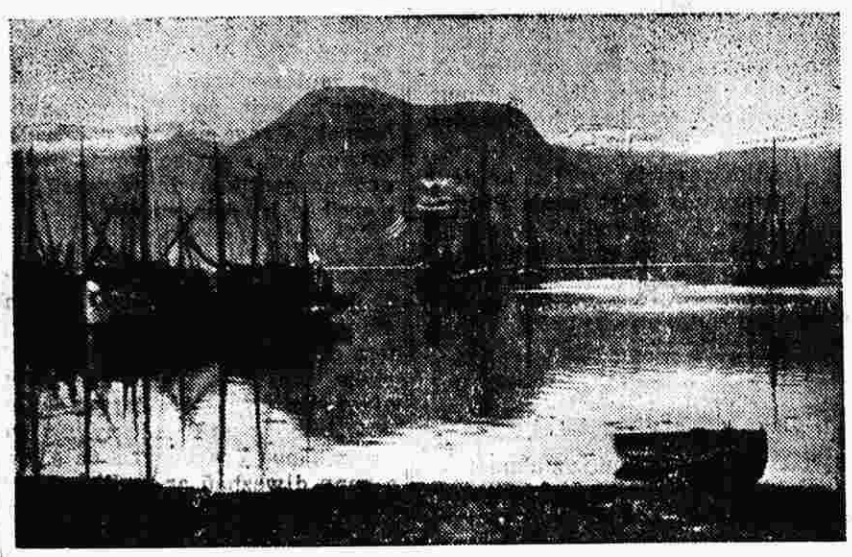

Aber Pollurinn, gant he bagoù-morueta hag e venezioù-skorn, en Enez Island

Evit da hemañ bezañ arzour ha livour eus e vicher, martolod eo ivez. Er bloavez 1930, ez eas gant ul lestr-chaluter, eus Fekamp, betek ar Spitzberg, du-se, er Mor Gwenn, d'ober ar peskerezh. Bet eo abaoe er Groenland, e bourzh *Pourquoi-Pas ?* an Dr Charcot. Pa voe diskleriet ar brezel, e gwenouzhpenn meur a droiad pell, en deus kavet an tu da vont da Enez Sant-Paol, e Traoñ ar Bed, d'an Enez Sant-Paol-se, en tu-mañ da enezegoù Kergelen, vrudet gant an darvoudoù a skoas eno paotred Konk-Kernev, ur pemzek bloaz 'zo bennak.

(Kendalc'h p. 2.)

KUDENN AN ANVIOU SKIANTEK

ENKLASKOU "ARVOR"

Pa oan o kregiñ gant studi ar brezhoneg, a gave din e oan oc'h ober ul lamm war-raok. O lenn « Kudenn an Anvioù skiantek » e soñjañ, en desped din, emañ paotred ARVOR oc'h ober un distro mat war dreñv.

R. Steven n'eo ket ur skiantour, emezañ ; me kennebeut, hogen reiñ a rin va ali. Ne gomzin ket evel ur skiantour, ne gomzin nemet 'vel un den a c'halfe bezañ hoalet gwech pe wech gant ar skiantoù, pe, d'an nebeutañ, gant ur pennad skrid skiantek, 'vel kement hini a lenn ARVOR.

Evel Roparz Hemon (Lennit « Ur Breizhad oc'h adkavout Breizh! ») n'am eus ket dibabet evidon ar brezhoneg, hepken dre m'eo « Yezh va Zadou kozh », « Yezh va Bro », « Va Yezh mulañ-karet »; abegoù all am boa da zeskiñ ar brezhoneg : Dre ma oa aezetoc'h din komprenn kalz muioc'h a draoù gant ar brezhoneg eget gant ar galleg.

Pet gwech n'am eus ket klevet lavarout er skolioù : « Evit gouzout mat ar galleg, eo ret deskiñ latin ha gregach ! » Evit ar brezhoneg, a soñjen, n'eo ket ken luziet-se an traoù : Ar gerioù nevez, peogwir int graet gant gerioù brezhoneg, a zo aes da komprenn, hag o deus ur gounit bras war ar re galleg. Rak, 'vel lavarfe Arzel Even, lakaat a reont skeudennoù da ziwanañ aes tre en hor spered.

Evel kel lies lenner ARVOR ez eo bet degouezhet d'ar gerioù « Ichthyosaurus » « Pterodactylus », « Papilionacae », pe reoù heñvel, kouezhañ dindan va zaoulagad. Ur wech bennak e tigoren va geriadur evit gouzout petra oa al loened iskis-se. Peurvuiañ e stlapen pell diouzhin ar pennad-skrid dihetus, droug ennon o welout ne oan ket barrek da komprenn mann ebet drezon-me va-unan ; rag ret eo gouzout mat ar latin hag ar gregach, araok bezañ gouest da 'n em zibab !

M'am befe lennet Pesk-Gurlaz e-lec'h Ichtyosaurus, Askellvizeg e-lec'h Pterodactylus, Balafenneget e-lec'h Papilionacae, ne vefe ket bet, a-dra-sur, kement a zroug ennon.

(Kendalc'h p. 2.)

Selaouit 'ta !

Pediñ a reomp start hor c'henskriverien, pa gasont dimp koloù eus o bro, kuit a lizher, da lakaat atav war ar paper a gasont o anv hag o chomlec'h. Ha trugarez dezho holl evit ar skozell a reont dimp !

WAR DACHENNOU AR BREZEL, EN ITALI

Eus Menez Cassino da Nettuno

Setu adkroget an emgannoù adarre en Itali-Izelañ : ar Saozon hag an Amerikaned o klask toullañ hent war-du Roma, an Alamaned o virout outo da vont war-raok. Gant piv ez ay an trec'h an taol-mañ, Doue a oar, ha gwelet e vo. Pezh a zo sur eo e vo distruj spontus adarre er vro reuzeudik-se, bet mac'homet a-holl-viskoazh gant alouberien a bep bro hag a bep gouenn. N'he doa ket gwelet c'hoazh, avat, an Amerikaned gant o c'hirri-nij hag o « mekanikoù sivilizet ». Barbared ha Sarazined an amzer gwechall n'oant nemet bugale e-kichen an Amerikaned evit pezh a sell an distrujañ. War-lerc'h Attila gozh eo diwanet ar geot en-dro, kaer en deus bet fougeal. Daoust, avat, hag adsevel a ray kouent meur Beneadiz a-ziwar e zismantroù, war Venez Cassino ? Diaes eo krediñ. Ur c'holl mantrus e pep keñver eo bet dismantradeg ar Gouent-se gant bombez an Amerikaned.

Anat e vo an dra da lennerien *Arvor*, p'o devo pleustret war ar pennad-mañ da heul bet skrivet aratozh evito.

⁂

Seizh lev ha tregont bennak diouzh Roma war hent Naplez emañ Menez Cassino (Cassinum al

(Kendalc'h p. 2.)

AR VRETONED DRE AR BED-HOLL

Ar Vretoned en Havr-Nevez

gant Nog KERNOA

Ur bern trevadennoù a zo bet gounezet da Vro-C'hall gant ar Vretoned, a vez lavaret. Ne vezer ket souezhet gant se pa anavezer nerzh-kalon hor martoloded, ken dispont ma 'z eont betek ar morioù pellañ da c'hounit o boued.

Hogen ne deont ket ken pell atav; lod a zilestr o fesked er porzh tostañ evel e Sant-Yann-Luz, er Roc'hell, hag ur wech kemeret ar boaz ganto da zarempredin ul lec'h e kasont o ziegezh da vevañ di, evit mare ar pesketaerezh da nebeutañ. E Kiberen zoken ez eus bet krouet evel-se ur wir rannvroig vigoudenn gant martoloded ar Gelveneg, un drevadenn gerneval e-kreizig Bro-Wened.

Evel-se e c'hoarvezas sur awalc'h er XVIet kantved pa grouas Frañsez 1-añ a Vro-C'hall porzh an Havr-Nevez, e 1517. Edod er mare-se o paouez kavout douaroù nevez Amerika, hag un nebeudig goude e tlee hor c'henvrôad Jakez Karter gweladenniñ Bro-Ganada evit ar wech kentañ. Evel en Naoned e kreskas buan pinvidigezh an Havr-Nevez gant ar c'henwerzh bras a reas gant ar broioù nevez. Martoloded vreizhat a zeredas di, sur a-walc'h, hag abaoe int deut niverusoc'h-niverusañ. Kent ar brezel e kaved en Havr-Nevez, war a leverer, ur 50.000 bennak a dud ganet e Breizh pe Vretoned dre o gwad. En hon amzer, avat, n'eo ket hepken moraerion a gaver en o zouez, daoust d'ar re-se bezañ stank, hogen ivez maltouterion, micherourion, kenwerzhourion kargidi, medisined, ofisouriou ha me ' oar. Lodennet int dre vras etre teir ranngêr, hini Sant-Frañsez, hini Sant-Nikolaz, ha Sanvic, ur barrez sko ouzh an Havr-Nevez; hogen ranngêr Sant-Frañsez ne oa nemeti a-raok ar brezel. Ur wir enezenn eo, bevennet a bep tu gant lennoù-porzh bihan pe vras.

Div straed ledan hepken a dreuz en enezenn, ru Faidherbe hag ar ru « de la Crique », hag a bep tu dezho ur bern straedoùigoù strizh-meurbet, kafedioù ha stalioù a bep seurt a-hed ar re-se. Eno e kaver c'hoazh tiez kaerañ ha koshañ an Havr-Nevez a-wechall, tiez bras ha pinvidik savet en amzer Herri IV pe Loeiz XIII.

(*Kendalc'h paj.* 3)

An Havr-Nevez hag ul lodenn eus karter ar Vretoned

An Amzer o Tremen

✦ *Ar brezel nemetañ a ya da vat, taer ha kriz, a zo brezel ar c'hirri-nij, oc'h hadañ ar freuzh hag ar reuz war gêrioù siviled dizifenn : war-dro 5.000 den a zo bet lazhet evel-se, e-pad gouelioù ar Pantekost, ken nemet e bro-C'hall, en Orleans, Angers, Lyon, Sant-Etienne, Marsilho, Nizza (Nice), Avignon, Nimes, Amiens, Epinal, Cambrai, Bauveais, Boulogne-ar-Mor, h. a.*

D'HOL LENNERIEN

Souezhet eo bet hol lennerien, ker sur ha tra, gant niverenn « Arvor » ar sizhun diwezhañ. Tennet e oa bet an tredan digant hon ti-moulerezh, war zigarez arboelliñ, ha ret eo bet deomp aozañ ha moulañ ar gazetenn gant an dorn.

A drugarez Doue, ez eus en em gavet tud er Prefeddi Meur evit Breizh o kompren kudenn ar Brezhoneg, hag o o'houlenn ma vo roet deomp hor gwir en-dro.

Dre o grad eo e c'hello « Arvor » kenderc'hel da vezañ moulet.

AR FURCHER BREZHONEK

GWECHALL E BREIZH

AN DEOGOU

An deogoù (*dîmes*) hag ar priñvedioù (*prémices*) a veze lod ar person hag ar veleien... ha tud all.

Digorit katekizoù kozh. Lenn a reot :

An deog hag ar priñvedioù,
Ar pezh a dlees d'an ilizoù,
Deus da baeañ gant lealded
Petramant e vezi daonet.

Kaout a reer kalz rolloù deogoù : alies ne deus nemet ur roll evit an daou seurt mizoù. Anvet int « rôle des dîmes et des prémices qui sont dûs par les paroissiens de ..... pour l'année ..... »

Renket int dre gordellad ha dre diegezh. E penn ar roll e veze douget a-wechoù ar betvet eus an trevad a vefe da reiñ.

Ne zastume ket ar person e deogoù e-unan. Dre lizher-marc'had, savet war baper-timbr gant un noter, e feurme an dastum d'un den anvet *deoger*.

Nebeut a dud a oar an traoù-se, ha rouez ar re o deus lennet al lizheri-marc'had. Gwall rebechet eo bet an deogoù d'ar veleien e penn-kentañ ar Revolusion hag abaoe ; n'int ket bet rebechet d'an deogerien ! Anat eo koulskoude o doa ar re-mañ un draig bennak da c'hounit peogwir e raent marc'had. Da begement e save an draig-se ? N'on ket deut da gaout netra war o zrafik kozh.

Met meur a zousen a lizheri-marc'had am eus lennet hag e c'hellan skrivañ « kant parrez, kant giz ».

Pegementadoù pounner a veze da baeañ, gwir eo.

Yann Rannoù, person Lanildud, a reas lizher, dirak noter Lokournan, d'ar 27 a viz gwengolo 1774, gant un deoger. Hemañ a rofe d'ar person 47 lur hag a rafe dezhañ daou pe dri devezhiad labour e-doug ar miz eost. Kemer a rafe an deoger an daouzekvet hordenn eus ar gwinizhoù, lin, piz, fav, foengallig war zouaroù Kerresol. Piv ' oar pegement a draoù a yae gantañ ?

Ul lizher graet etre Rene Jaffredoù, person Larred, hag Ar Jaouen eus Lanildud (1/kerzu 1787) a lavar ivez an « daouzekvet hordenn »

Treouergad, parrez vihan a 350 a dud a dalveze 565 lur 12 gwenneg 6 diner ar bloaz.

Person Plourin koulz ha hini Plouzane a c'houlenne ar c'hwec'hvet hordennad ha tregont. Niverus eo rolloù Plouzane. Niverus ivez al lizheri-marc'had. 270 den a oa war ar roll; 90 eus ar re-mañ a ranke deogiñ da abati Lomaze-Penn ar Bed an div drederenn. Evel-se e oa bet renket an troù gant al lez-varn (14/du 1669) goude hir-broseziñ.

Evito da vezañ didrabasoc'h an traoù hiviziken, war-lec'h ar prosez e voent renket evel-hen gant menec'h ha person : ar person a zastumfe hag a zalc'hfe evitañ roll deogoù ar parrez, hag a rofe 600 lur da abati Lomaze, pe vat pe fall e vije an eost. 600 lur da dennañ diwar 90 tiegezh a zo nebeutoc'h eget 7 lur diwar pep hini.

Plouzane a zo hag a oa ur barrez vras, douaroù mat outi, pinvidik : 14 l. 6 gw. 4 d. pe war-dro en deveze ar person diwar pep diegezh. Gounit a rae a vloaz da vloaz eta war deogoù Lomaze. Tennañ a reas 879 lur ur vloavezh diwar an 90 tiegezh. Ha n'en doa da reiñ nemet 600. Holl zeogoù Plouzane a dalveze 3000 iur pe war-dro.

N'eo ket ar person a save ar roll. Tud ar barrez eo. E Plouzane e oa hered maner Koadenez « de temps immémorial taxateurs en la paroisse ». Setu ma ranke an noter, bep bloaz, mont betek ar maner evit renkañ ar roll. E 1708 e c'houlennas Aotrou Koadenez, evit bezañ direbech, skoazell ur prizacher hag un noter. Paeañ a vefe gellet gant an 36-vet hordenn pe gant arc'hant : 11 diner dre lur gouelmikêl.

Met holl douaroù ur barrez n'edont ket « sujettes à dîmes taxeresses ». Ar re na oant ket *dîmables* a baee d'ar person ur boezellad gwinizh evit an deogoù hag ar priñvedioù war un dro.

Nag a brosezoù a zo bet abalamour d'an deogoù ! Lennit anezho, plijadur ho pezo. E 1680, pa c'hoantas menec'h Lomaze deogiñ war douaroù ar jentiled, e skrive ar re-mañ : « par une surprise inouïe des moines, ceux-ci ont glissé dans leur arrêt qu'ils dîmaient sur toute la paroisse. » Ha pelloc'h « c'est un pieux stratagème » a-berzh « ces pieux fainéants animés d'une brûlante avarice ».

L. LOK.

(*Da genderc'hel*)

KUDENN AN ANVIOU SKIANTEK

(*Kendalc'h ar baj.* 1)

Fout ' zo, 'vel lavar ar vugale, petra ' ra an dud war ar poent-se « er broiou ma komzer yezhoù disheñvel-krenn eus re Europa ! » : Ar brezhoneg en deus roet dimp an Aotrou Doue, dimp-ni d'ober gant ar brezhoneg !

Daoust hag anaoudegezh-vat o devo hor bugale vihan ouzhimp evit bezañ o lakaet da zeskiñ diouzhtu ar gerioù galvet « etrevroadel » ? Ne gav ket deoc'h vefe gwelloc'h ganto komprenn diouzhtu, ha kuit a c'heriadur, peurvuiañ, ar gerioù-se troet e brezhoneg ?

Hag ur wech ar gerioù-se troet e brezhoneg, n'eo ket ken aes eta displegañ anezho war ur geriadur ?

Displegit ivez ar ger « giechoma-hederacea » pe un all, ha foei ma ne gaver ket e Breizh un den barrek da reiñ un anv d'an dra-se ! Diaes pe aezet, hir pe verr, ha nevern penaos, aezetoc'h da gomprenn evit an holl eget « giechoma-hederacea » pe un all !...

Evit an dud krenn ne seblante ket ar gudenn bezañ gwall luziet (hag int eo an niverusañ) : ar gerioù a zegouezh dezho implijout, 'vel peligomzer hag all, pegement vefont gwelloc'h o c'houzout anezho e div yezh ?

Ha neuze, evit piv ha perak e skriv ar skrivagnerion brezhon, ma n'eo ket evit ar Vrezhonegerion, evit deskiñ dezho pezh a n'ouzont ket ? Petra, mar plij, emañ ar ger « Etrevroadel » oc'h ober amañ ?

Herri HILLION-YELLEN.

N'ankounac'hait ket kef

« BREZHONEG AR VUGALE »

(Kont-red-post Roazhon 121.10 war anv L. NEMO, 110, boulouard Metz, *Roazhon*.)

REDERIEN-VOR

(*Kendalc'h ar baj* 1.)

E-tal Creston ha Broudig e oa Gwilherm Berthou-Kerverzioù, eus Pempoull, mab d'ur c'habiten-a-vor, ha bet, eñ e-unan, en e yaouankiz, oc'h ober troioù, e bourzh bagoù dre-lien e dad, e Sant-Per ha Mikelon hag en Douar-Nevez, tost d'ar C'hanada.

Ar pevare a oa me, ha mezhek un disterañ an tamm ac'hanon, rak, siwazh, ar pellañ a oan bet a oa e bro-Spagn hag en Enez Iwerzhon : e-tal dor va zi, koulz lavarout ; mont a raer di en ur rampadenn, e keñver an hent a zo etre Breizh Vihan hag ar Spitzberg, Enez Sant-Paol pe an Douar-Nevez.

Evit ur wech, ne oa ket tout ar gaoz ganin, rak peadra am boa da selaou diskibien Sant-Brandan o tibunañ, o mesk-ha-mesk, an eil o troc'hañ ar gomz d'egile, o chañsoù-mor dindan oabloù dianav. Kantren a rae dirak va daoulagad an ourzed gwenn gant o ourzed bihan, war an torgennoù-skorn; klevout a raen chas blevek an Eskimoed o chilpal, ar reuniged o c'hoari, ar balumed o vont e-biou, trouz ganto evel gant trenioù. Kollet on bet en un doris, e brum dall Mikelon, hag halet am eus war al linennoù-moru.

...Ha lavaret em eus d'am c'heneiled :

— Petra emaoc'h o c'hortoz evit lakaat du war gwenn an avañturioù-se, a zeu ken brav ganeoc'h, hag a zisplegit gant kement a blijadur, anat din ?... Ar Vretoned a zo teodoù aour en o genou. Nemet, pa vez keal skrivañ, n'int mui gour. C'hwi o tri, avat, ouzhpenn bezañ martoloded ha mor-rederien, a zo ivez skrivagnerien. N'hoc'h eus digarez ebet na pardon da c'hortoz, ma ne savit ket deomp danevelloù diwar-benn ho troiadoù en enezennoù ar morioù pell...

Krediñ a-walc'h a rafen he deus va frezegennig graet berzh. Prometet o deus va c'heneiled e savfent, ar c'hentañ ar gwellañ, danevelloù war sujed o beajoù.

⁂

A-viskoazh eo bet gouenn ar Gelted foeterien-bro ha mor-rederien. Gwelit skouer hor Sent Kozh, ha n'hallent padout nemeur en o lec'h, nemet mont, ha mont dalc'hmat !

Evidon-me, am eus anavezet, hag ez anavezen Bretoned a vil-vern, a zo bet gant o fri e kement korn a zo eus ar bed, e Shang-Hai koulz hag e Papeete, en Indez koulz hag er Perou; e-kreiz an Afrik an duañ koulz hag e gouelec'hioù ar Mongoli ar pellañ. Hag ar peurliesañ, o vezañ ma 'z int desket, — ofisourien, misionerien, gouizieien pe genwerzhourien vras, — gouzout a reont gwelout ha derc'hel soñj. Ha gouzout a reont danevelliñ, ur blijadur. Gant o beg, avat, pas gant o fluenn.

Ha, koulskoude, ha soñjal a raer el lennadurioù dispar, er boued yac'h ha magus, fetis ha skañv war un dro e c'hellfent reiñ d'o c'henvroiz, ken nemet o skrivañ hep ardoù ar pezh a zo c'hoarvezet ganto ?

Ya ! gouzout a ran ! Lennet em eus me ivez gant dudi *Ma beaj Londrez* ha *Ma beaj Jeruzalem*. Lennet em eus, ivez *Ur Breizhad er C'hanada* ha *Seizh Bloaz e Bro ar Vorianed*, ha nevez-zo, em eus bet berr-amzer gant oberenn Kaba *Trema an Heol o sevel*. Petra eo se, avat, e-skoaz al levrioù estlammus a c'hellfe bezañ roet gant ar beajourien vrezhon... mar karfent !

EUS MENEZ CASSINO DA NETTUNO

(*Kendalc'h ar baj.* 1)

Latined). Tre e laez ar menez, war ul leurenn, e oa Kouent bras Menez Cassino, karrezek, sarret kloz. Trowar-dro, betek an dremmwel pellañ, menezioù, menezioù bepred. Eno, war lec'h un iliz pagan da Apollo, e voe lakaet, er bloavezh 529, gant Sant Benead, diazez ar Gouent a zeuas da vezañ Kavell Urzh Beneadiz.

Evit merzout ervat pegen galloudus eo bet an Urz diwanet e Menez Cassino eo ret gouzout he doa roet dija d'an Iliz, da vare sened Konstañza, 24 pab, 200 kardinal, 1.600 arc'heskob, un niver a eskibien. P'edo en e gaerañ, edo Menez Cassino perc'henn war div briñselezh, 20 kontelezh, 440 kêr, bourc'hadenn pe gêriadenn, 250 kastell, 336 maner, 23 porzh-mor, 1.662 iliz. Ar Gador Santel hec'h unan n'oa ket bet atav ker pinvidik !

Ar c'havell-se eus an Urzhioù relijius a zo bet anezhañ, evel ma lavaras unan bennak, menez Sinai ar Grenn-Amzer hag istor ar manatioù. Miret en doa, en diavaez, dremm ur c'hastell-kreñv. Hogen ret bras e oa dezhañ bezan stummet en doare-se. Lakaet e voe en arigrap gant Lombardiz e 589; tangwallet gant ar Sarrazined e 884; diwezhatoc'h, skarzhet gant Normandiz; distrujet gant krenoù-douar e 1439 ha 1649. Hogen, pa oa ar sevenadurezh o vont da goll, atav e veze ar venec'h war evezh, oc'h adskrivañ oberoù tud veur an Hen-Amzer, hag ouzh o savetaat.

⁂

Mareadoù laosk, ret en anzav, o deus bet ar venec'h, ha diwallet divalav e veze an teñzorioù fiziet enno. Pa reas Boccacio, ar barzh italiat brudet, e weladenn d'ar manati, e kavas Sal al Levrioù hag an Dornskridoù digor, hep dor, gwisket gant poultrenn ha kevnid. Ar venec'h, evit gounit ur gwenneg bennak, a roge pajennoù al levrioù prizius hag a skrive warno pedennoù pe gantikoù da werzhañ d'ar merc'hed ha d'ar vugale.

⁂

Kouent Menez Cassino a oa bodet e diabarzh e voger-dro an holl arzoù, micherioù ha stadoù, lojet e tiez dezho o-unan. War 300 den o chom eno, e oa 30 Beneadad, un niver skolidi ha 200 kloareg. O fortun dezho o-unan a rank ar venec'h kaout. Ar gouent a oa e leve, e penn diwezhañ ar XVI^vet kantved, a 500.000 dugad. Aet e oa kalz war zigreskiñ. Daoust da se, e kendalc'he ar venec'h da reiñ degemer d'an estren a zeue d'o gwelout, evel ma vijent o atav en o aes.

Evit mont er gouent, ez aed ebiou d'ur c'hev teñval a lavarer e oa logell Sant-Benead. E-kreiz ar porzh e oa ur puñs gant delouennoù ar Sant hag e c'hoar gevellez, Santez Skolastika. Ar c'hlaostr a oa oc'h ober an dro dezhañ postoù greunvaen tennet eus templ kozh Apollo.

An *iliz* a oa e ziabarzh rikamanet kran, un estlamm. An nor-dal, en arem fetis, a oa bet lakaet hec'h ober e Kergustantin (Konstantinopl) gant an abad brudet Dider, a voe Pab da c'houde, dindan an anv a Viktor III, hag a lakae e venec'h da eilskrivañ Homeros, Vergilius, Horatius, Terentius, Theokritos, h. a. Kizellet e oa bet warni e lizherennoù arc'hant anvioù an tachennoù, kestell ha kêrioù a oa e dalc'h ar manati. En nev kreiz, e weled : Ar Pab Aleksander II o kensakriñ an iliz (1071), taolenn livet war ur voger gant *Luca Giordano*, a 'n em skeudennas e-unan gwisket e-giz ar Spagnoled. Livet e oa bet gant hemañ ivez chapel ar Sakramant (meulet ra vezo !) ha bolz an nev. En iliz e oa ur vazh-eskob en aour, bet kizellet, war a lavarer, gant an orfebour meur *Benvenuto Cellini*. An ograou a oa anezho e-touez ar re gaerañ eus an Itali. Er chapel dindan douar, anvet *il Succorpo*, a oa beziet, un amzer a oa, korfoù Sant Benead hag e c'hoar...

⁂

Sal al Levrioù a oa enni ouzhpenn 40.000 levr, en o zouez dornskridoù nemeto ha mouladennoù dibaot. Koshañ dornskrid a oa da welout a oa Diskleriadurioù Origenos diwar-benn Lizher Sant Paol da Romaniz, e 569; da c'houde, prezegennoù gant Sant Aoustin; « De Aquæductibus », gant Frontinus; ur Vergilius eus ar XIV^vet kantved; un eilskrid diwar ur Vergilius all e lizherennoù lombardek eus an X^vet kantved; ul levr Pedennoù gant livadurigoù, eus 1469. Hag, ouzhpenn dornadoù lizheroù digant Mabillon, Montfaucon, Ruinard, Muratori, Mazochi, Tiraboschi kaset da D. Erasmus Gattoca, levraoueger epad 40 bloaz ha marv e 1754, anezhañ oberour Istor, e 4 levr in-folio, Abati Menez Cassino.

En *Dielloù* e oa 800 Lizher-Testeni kozh, ar c'hostañ anezho hini Ajon priñs Benevent, deiziatet a 884.

Chom a rae ouzh speurennoù an tour (bet savet war a greder en amzer Sant Benead), taolennoù livet gant *Giordano*, *Morrealse*, ar *Spagnolet*, ha marc'heger *Arpino*.

⁂

Ur gweled kaer meurbet e oa diwar laez ar gouent war ar vro veneziek tro-dro.

Hiviziken, avat, n'eus eno nemet ur bern atredoù suilhet hag un dachenn toull-didoullet gant ar c'hanoliadeg ha bombezadegoù ar c'hirri-nij.

Marv eo Kouent Sant Benead, ha marv mat, lazhet gant ar brezel.

A drugarez Doue, e oa bet kaset d'ar Vatikan, a-raok ar reuz, un darn vras eus al levrioù hag eus an taolennoù hag an tenzorioù priziusañ. Panevet-se, e vijent bet devet ha pulluc'het evel ar pezh n'or ket bet gouest da zilojañ.

(*Da genderc'hel.*)

Niv.-voulañ : 2; niv.-embann. : 1.
TI-MOULEREZH KREIZ-KÊR ROAZHON
Aotre: P. C. 520.
Embanner ha Merour : Gw. BERTHOU.
Kasadenn-lezenn : 2e trimiziad 1944.

NIV. 41

BOUDIG AN AOD

gant Paol FEVAL

Aozet e brezhoneg gant Per DENEZ

P'edo o vont da dremen an nor, e spurmantas, e-kreiz un div pe deir dousennad bennak a beorien o c'hortoz an aluzon, an Norman Gefez.

« — Deus ganin », eme Velear dezhañ.

Soublañ a reas mestr Visant Gefez ha sentiñ.

Melear a lakaas reiñ ur marc'h dezhañ. Hag an holl da c'haloupat trema maner Sant-Yann.

Meur a wech, a-hed an hent, e lavaras Gefez da Velear :

« — Va aotrou ker en deus gourc'hemennet din mont d'e heul, perak 'ta ? »

Ne responte ket Melear. Edo kollet en e soñjoù.

Pa voent erruet war ar sec'h, e troas souden Melear davet an Norman.

« — Te eo a begas an tan er gêriadenn » emezañ.

« — Nann, Aotrou, ho soudarded kalonek eo. »

« — Te eo ! Ne vi ket kastizet ma lavarez din pelec'h emañ Morever. »

« — A galon laouen e lavarin d'am mestr karet pelec'h emañ Morever », a respontas Gefez, start e vouezh. Nemet... bez' e fell din kaout : da gentañ, kant skoed aour, d'an eil penn al lastez kokesaer bihan-se, Yannig, d'an trede, merc'h Simon Ar Priol, Simonaig, din d'en em veñjiñ diwar he c'houst pa vo va gwreg. »

Herzel a reas Melear e varc'h ha sellout ouzh Visant Gefez.

Ne stouas ket hemañ e zaoulagad.

Disliv e oa aet Melear. Pizenniñ a rae an dourc'hwez war e dal.

« — Bez' ez eo evel ma werzhfen va ene d'an diaoul », a hiboudas, « met, ne ra forzh ! Bez' az po ar c'hant skoed aour, penn Yannig ha dorn Simonaig koant. »

« — Petra a roit da gred ? »

« — Va ger a varc'heg. »

Marteze en dije mestr Visant Gefez karet un dra all ; ne gredas ket hel lavarout, avat.

« — A zo mat », emezañ. « Bremañ, padal, n'emañ mui an treitour Morever e-unan-penn. Aet eo tud ar gêriadenn gantañ goude m'o doe ho soudarded... rak, e gwirionez, ho soudarded eo a begas an tan er gêriadenn ! Va seizh gwellañ am eus-me graet da herzel... »

« — Ya ' da, me ' gred, mestr Visant ! »

« — Un den a beoc'h ez on, Aotrou, ha rannet eo bet va c'halon gant an darvoud gwallerürus-se. Neuze, e-ser an treitour Morever e kavimp bilened Sant-Yann, hag ivez Rouanez A Vorever, a c'hoarias ker brav a dro-gamm deoc'h an nozvezh all pa droc'has kordennoù ho yalc'h... »

« — Rouanez e oa ! » a grias Melear.

« — Ken aes he dije gallet troc'hañ ho kouzoug deoc'h gant ho koñtell-c'hwi, Aotrou. Met, kenderc'hel a ran. Kavout a raimp ivez, sur a-walc'h, an danvez-marc'heg-se, Aobri A Gêrgariou.

« — Hemañ, ra vo mallozh Doue warnañ. »

« — *Amen !* Evel-se, va Aotrou ker, n'eo mui eus ur bagad-chas hoc'h eus ezhomm ; eus un armead, ne lavaran ket. »

« — Un armead », eme Velear en ur ober ur c'hruz d'e zivskoaz, « un armead da zont a-benn eus div zousennad plouked hag ur merc'hed ben-

KELEIER EUS AR VRO

BRO-DREGER

AR FEIZ NEVEZ E BRO-BLISTIN

Diouzh Beg an Arvor e oa gwelet ul lestr digor-kaer e ouelioù o tostaat ouzh aodoù Plistin. Seizh den, bodet en-dro d'ar wern vras, a lakae an heglev da dregerniñ gant o c'hanaouennoù en enor da Zoue. Ar re-se a oa Eflam, Tuder, Kemo, Garan, Kirio, Nerin ha Kare, deut eus Erin C'hlas da Vreizh-Izel da brezeg ar Feiz nevez.

Da greiz al Lev-Draezh, da gichen ul lec'h anvet Dongell e tistro al lestr. Eno e voe skoret, eoriet, hag ar seizh paotr yaouank da zont ermaez raktal, Eflam en o fenn « ar groaz lugernus en e zorn gantañ » evel ma lavar ar werz. En ur garreg er mor e savont anezhi, ha chom dirazi, o seizh o pediñ.

***

Tennet e voent eus o frederioù gant nerzh ur c'harmadenn, un hirvoudenn glemmus, spontus, skrijus, euzhus, o tont eus lein Roc'h-Karlez. Hag int ha sevel kerkent, en ur red, betek al lec'h ma teue ar c'hlemmoù. Un aberzh e oa, edo ur beleg pagan o lidañ evel bep miz. An dro-mañ e oa ur bugel a oad o tiwadañ. Ha tra ma tistrinke ar gwad dindan ar c'hleze edo ar mammoù o c'houlenn truez.

Eflam, gant e vignoned a gomz ouzh ar bobl evel-hen : « Pegen kriz eo ho toue ! Ar gwir Teutatez, Doue, hor gwir tad, evit bezañ enoret ne c'houl ket a wad. »

Ar seizh den yaouank a reas o annez er vro ; pediñ, prezeg ha reiñ ar skouer vat ne rejont ken, ken e teujont a-benn da c'hounit kalon meur a vab hag a dad. E-keit-se edo Istin, diazezour kentañ ar barrez, e Rom, o weladenniñ ar Pab, bezioù Per ha Paol ha re ar verzherien. Pa zistroas d'e vro a-benn bloaz, pebezh souezh ! En em gavet a-wel d'an aod e wel ur groaz nevez-savet eno ha, war an draezhenn, ar bobl daoulinet ha war gan. Buan e tered eus Kozh-Iliz d'an aod ha briata a ra kalonek Eflam ha Garan : « O pebezh burzhud, bugale Erin ! E-pad pemzek vloaz am boa-me prezeget, ha Teutatez atav a veze enoret, ha c'hwi a-boan ma 'z eus bloaz m'emaoc'h deuet er vromañ, ha setu ganeoc'h sevenet va mennad : tudoù Bro-Arvorig 'zo kristenien vat. Adalek bremañ betek fin ar bed, ra vo gant Breizhiz Doue servijet ».

Hervez ur werzh kozh.

PLISTIN

HON ILIZ PARREZ. — Kentañ iliz Plistin a voe lakaet he sevel gant Jafrez Kentañ (988), Roue Breizh C'ar c'houlzse, diwar e leve e-unan, evit reiñ goudor da relegoù S. Eflam. En diabarzh ennañ maen-bez ar Sant ; war an nor-dal e denner ar bloaz 1576. Dindan ar porched e weler skeudennoù-maen an Daouzek Abostol, eus ar pevarzekvet kantved.

Emeur bremañ oc'h aozañ an doenn. Gwer nevez a nanko ivez bezaK lakaet ouzh an holl brenester, bruzunet ma 'z int bet, evel pep tra all en diabarzh, ogroù hag all, dre wall-zarvoud c'hoarvezet d'ar 1-añ a viz Mae diouzh ar beure. Ret e vo da Blistiniz mont d'ar Gouent d'an oferenn, da Dremael pe da Sant-Sebastian da c'hortoz ma vo adaozet an iliz.

KASIT KELMER HA KONTADENNOU DA « ARVOR »

BRO-GERNEV

GWERLISKIN

Enor da Werliskin !

Dek bloaz 'zo e c'houlenne *ur barrez en he fezh*, ma vije lakaet ar brezhoneg er skol. Hag ar barrez-se e oa *Gwerliskin :*

« Asambles gant an holl vrezhonegerion all e c'houlennomp ma vo desket ar brezhoneg, kenkoulz hag ar galleg, e *kement skol ar gouarnamant e Breizh-Izel.*

« Goulenn a reomp ma vo nac'het e destenistudi (sertifikad) ouzh kement bugel na vo ket barrek da denn ha da skrivañ, hep termal, ur pennad-skrid bennak e brezhoneg ar bobl.

« Goulenn a reomp ivez ma servijo « hor yezh keltiek da dremen an « holl arnodennoù (eksaminoù) ha « konkourioù, ma talvo da vont « da glask un diplom, a roio ar gwir « da zougen un anv enorus aotreet « gant ar Skolioù Uhel, keit-ha-keit « hag a-renk gant : al latin, ar « gregaj, an alamaneg, ar saozneg ar « spagnoleg, an italianeg, ar portu- « geg... hag an arabeg.

« Diskleriañ a reomp ouzhpenn « penaos e kredomp ez eo kement- « mañ pouezus meurbet, e sell eus « ar justis hag eus skiantegezh un « den, penaos e c'houlennomp start « ma vo kavet un dirouestl prim d'ar « gudenn. Da zont a-benn, e pouez- « zimp war se en ur c'houlenn o « skoazell startañ digant hor c'han- « naded er Gambr.

« Gortoz a reomp digant Bro- « C'hall ma raio ar pezh a vije ne- « met ar reizh rik, ar pezh he dije « ranket, hi da gentañ kinnig deomp « hep gortoz bezañ klevet hor c'hlem- « moù.

« Bezañ ez eo kement-mañ, war « un dro, ar goulenn a fiziañs a « reomp outi. »

E Gwerliskin,
d'an 18 a viz Genver 1934.

Sinet gant : Kuzul-parrez Gwerliskin, ar Maer hag an eil-maer er penn kentañ, an dudjentil holl gwitibunan, koulz ha da damdost *gant ha tregont* tiegezh, a zo bet goulennet diganto o ali, hep dibab, hep sellout ouzh liv politik hemañ pe henhont.

BULAD-PISTIEN

UR C'HARR BEAJOURIEN MINDRAILHET WAR AN LENT. — D'ar yaou 11 a viz mae e oa aet Job Konan da Wengamp gant e garr leun-kouch a veajourien. Erruet war-bouez daou gilometrad diouzh Gwengamp, e-kichen Koad Kenrannoù, e voe mindrailhet ar c'harr-beajourien gantu ur c'harr-nij hag a oa ouzh e heuilhañ ur pennad 'oa. Lazhet e voe an ao. Konan war an taol hag ivez an ao. Fransez Toanen, boulonjer e Bulad, a oa a-dreñv dezhañ. Div blac'h a voe gloazet-mat.

Da familhoù an Ao.Ao. Konan ha Toanen e kinnigomp hor gwellañ gourc'hemennoù a gengañv.

BREIZH-UHEL

SANT-BRIEG

DIWAR-BENN KELC'H KELTIEK PENTEUR. — En « ARVOR 170 », em eus lennet hiziv ur pennad diwar-benn graet n'eus ket pell 'zo, St. Brieg, gant Kelc'h Keltiek Penteur. N'em eus ket c'hoant da chom mut, ha sétu perak :

Perak ez eo bet kanet teir c'hanaouenn e galleg, gwisket ar generien e Markized Bro-Ch'all ? Biskoazh kement-all ! Ha ret e ve gouzout ivez eus peseurt rannvro e tea ar c'hanaouennoù-se ? Mar dint eus Breizh, e soñjan ez eus kalz sonioù bravoc'h da ganañ d'an dud. Ha plijusoc'h eo klovout kanañ brezhoneg, memes tra !

Un dra all ' oa. Gwiskamant Bro-Dreger a oa gant div verc'h. An hini he doa ar c'hoef bras a oa mat-tre, eben avat ne oa ket ken mat. Ur fozi spontus a oa bet graet, ha meur a zen eus ar vro, eveldon, en deus merzet an dra-se. Gwisket e oa bet gant ar merc'hed-se brozioù eus Kerne-Izel, an dargreiz anezho godellet, hag ur vandenn voulouz bras en traoñ anezho. E Bro-Dreger ne vez ket gwelet seurt brozioù. Peurliesañ dindan ar chal bras e vez gwelet saeou du. Ar re yaouank avat o deus ar gwir da lakaat saeou glas, roz, pe a liv all gant tavanjerioù brav meurbet. Setu un diforc'h bras, megred, gant pezh a zo gwelet en deiz all e St. Brieg !

Ret eo diwall, ha ne roan-me amañ nemet un ali. Met alies an dud a zo gouest awalc'h da verzout traou evelse, pezh o laka da c'hoarzhin goap war ar Vretoned « dic'hiret ».

A-hend-all netra da lavarout, ne c'houlennan nemet un dra digant renerien Kelc'h Keltiek Penteur, hag an dra-se eo lezel ar galleg a-gostez evit lakaat atav ar Brezhoneg en e lec'h.

Selaig AR GWIADER.

BREZHONEG AR VUGALE

Bet hon eus nevez 'zo ar profoù-mañ :

Ivona Martin, Landerne, 100 lur ; Dim. De Kermenguy, Sibiril, 30 lur ; L. Trébaol, Lambezelleg, 100 l. ; A. Le Mercier, Plounez, 60 ha. 20 lur ; Dr. Rousseau, Naoned, 100 l. ; « Jos Ar Bihan », 50 l. ; Dim. Urvoy, Douarnenez, 100 l. ; F.-R. Le Bleiz, Bourdel, 5 ol. ; J. Rohou, Landivizio, 200 lur ; « Paotr Ar Stankoù », 400 l. ; G. Bernier, Laval, 10 l. ; Ao. beleg Gwivarc'h, 100 l. ; « Skridoù Breizh », 1.000 l. ; J. Allanic, Ploezal, 100 l ; Dim. Miniou, Gwiskriv, 50 l. ; Ao. beleg J. Martin, Kintin, 100 l. ; Ao. beleg Clerc, Plouber, 100 l. ; Ar. F. Even, Landreger, 500 l. ; S. Vallée, Montroulez, 30 l. ; Gwenola hag Anna, Beg, Kemper, 500 l. ; P. Laurent, Paris, 300 l. ; Ao. beleg Saout, S.-Goazec, 100 l. ; Ao. Levot-Becot, Roazhon, 20 lur.

En holl ez eus : 4.120 lur.

Kasadennoù nevez a zo bet graet ivez. Diskleriet e vint ar sizhun a zeu.

Goude se e vank c'hoazh er c'hef : 1.778 lur 75.

Bennozh Doue kalonek hag anaoudek d'ar broferion, o deus respontet puilh d'hor galv. Ra gavint kenbroferion all, niverus ! Kas an arc'hant da L. Nemo, Roazhon, « Kont-ret-post 121-10, Roazhon. »

PA VO FRIKO E TI « ARVOR »

N'eo ket difennet magañ huñvreoù. Aesoc'h int da « vagañ » a-dra-sur, en amzerioù-mañ a zienez, eget toradoù bugale hor c'herioù.

Huñvreet em eus ela e vefe ur c'haer gwelout bodet en-dro d'un daol, sammet brokus gant meuzioù ha boesonioù, holl diegezh « Arvor ». Ne lavaran ket holl goumananterien hag holl lennerien « Arvor », rak, neuze, e vefe ret ober ar friko en ur park, dindan ar gwez avaloù, evel m'emañ ar c'hiz en eureudoù bro-Wened, da skouer.

Nann ! ne welan pedet em fest nemet kenlabourerien « Arvor ». N'eo ket abalamour d'an traoù mat a yafe ganto war-draon ; evit o lakaat souezhet, ne lavaran ket, evit o lakaat da estlammiñ gant o niver, ha, kentse, da galonekaat. — Unvaniezh a ra Nerzh !... Hag an heligentañ a ro diwaskell d'al leziregezh hec'h-unan !

N'eo ket war zigarez omp nasket berr, e-pad ur sizhun, dre an diouer a dredan — o tristisite ! evel ma lavar va zad-kozh, — n'eo ket war zigarez e krenner dimp ar paper hag ar peurrest, e vimp lakaet da goll hor fiziañs en hon nerzh. Bez' em eus dirak va daoulagad roll ar genskrivagnerien fidelañ d'hor c'hazetenn, ha lakaat a ra anat un dra all ivez : n'eus nemet « Arvor » a gement en deve gallet bodañ en e ser kenlabourerien eus Breizh a-bezh, eus Breizh-izelañ hag eus Breizh-uhelañ.

Gwelit, da skouer ! Mar deo ar Rener eus Brest, ar pennskrivagner a zo eus Pont-n'abad, hag ar merour eus Pempoull. Eus Gwipavaz eo ar C'houer Kozh, eus Douarnenez, Herle Blomarc'h, eus Herbignag, ar « Medisin », eus Lokournan, ar « Furcher Brezhonek », eus Kastell-Brient, Fañch al Lannoù, eus Brasparz, Soaig Jonkour, eus Kiberen, Roperzh ar Mason, Kidna eus Bertelame, Roparzh Bröudig eus Bulian, Roc'halan eus ar Roc'h-Derrien, h. a. h. a... Ouzhpenn hanter-kant anv a vefe da reiñ.

Hogen, pa n'eus na fu 'na lro, evit ar pred... da ober ur pred, pezh a c'hell hor c'henlabourerien ober a zo kas o anvioù, da c'hortoz, d'hor « Bagad ar Fiziañs ». Elec'h ur vodaleg a en-dro d'un daol, setu ur c'haer a Unvaniezh speredel en dro d'hor yezh. Unanet, e vo ar Vrezhonegerien didrec'h da viken !

Y. DREZEN.

AR ROZENN DU

En ur saonenn e kresk va rozenn du,
Dindan un oabl teñvall ha leizh dalbec'h,
Gant tiez hakr stlabezet traoñ ha krec'h,
Ha murioù gleb ha ramzel a bep tu.

Eno n'eus c'hoarzh na c'hoari ne didu,
Tra nemet gloaz, hag anken, hag azrec'h,
Preder ar spered ha striv an divrec'h,
Ha dremmoù tud glas evel al ludu.

Padal, bepred e ren en o metou
Ur goanag kuzh ; e don o daoulagad,
Un tan iskis a bar, yen ha disked.

Ur fervder sioul, ur splannder dic'houlou
A sav, trec'h d'ar galon ha d'he zonkad,
Diouzh ar rozenn, peurbad en he c'hened.

(*BARZHONEGOU, Skridoù Breizh.*) Roparz HEMON.

AR VRETONED EN HAVR-NEVEZ

(*Kendalc'h ar baj. 1*)

Hervez un enklask graet e 1934 e oa er mare-se 232 skoliad e skol lik Sant-Fransez, ha 230 anezho breizhad ; an daou all a oa un Italian hag ur Poloniad.

E-kichen Bretoned Enezenn Sant-Frañsez, e veve ar c'hastaouerion a gaver e pep porzh bras, o vagañ o buhez diroll diwar goust ar vartoloded dilestret evit un eur hag o klask o flijadurezhioù. Hogen ar glander a c'hell bevañ e-kichen al loustoni hep en em louzañ ha, nepell diouzh tiez gall Sant-Frañsez, e veze lidet bep sul da nav eur hanter un oferenn evit ar vrezhonegerion ha n'he doa ket he far er vro. Bodet e veze en iliz ar Poverello merc'hed eus pep korn a Vreizh-Izel gant o c'hoefoù disheñvel hag o dilhadoù sul, paotred o mouezhioù aour o kanañ meuleudi hor Sent kozh hag hor Bro.

Hor c'henvroiz eus an Havr-Nevez, evel ar Vretoned gwechall deut a Vreizh-Veur da Arvorig gant o beleion, a zo ganto o aluzenner, anvet gant Aotrou 'n Eskob Kemper. Piv n'en deus ket anavezet du-se an Ao. Gourvil, pe an Ao. Gourmelon, beleion dispar, ledan o spered, prest atav da sikour o c'henvroiz e doare pe zoare. Int-i eo dreist-holl o deus miret al liammoù a gaver c'hoazh etre ar Vretoned en Havr-Nevez. Bep bloaz e vez lidet ur gouel brav d'an Itron Santez Anna ha d'an Aotrou Sant Erwan, ha pa vez benniget ar mor e pign ar Vretoned war ul lestr bannielet eus ar pont betek ar wern.

Bez' ez eus bet ivez un oferenn brotestant evit ar Vretoned er straed Faidherbe, etre diwezh ar c'hantved diwezhañ ha brezel 1914. Distro ar bastored d'ar vro, ne chome mui den ebet evit ober war-dro ar brotestanted.

Bodet e oa ar Vretoned e div gevredigezh : *Les Bretons du Havre* ha *La Bretagne*. Goueliou brav a veze aozet ganto, hag anv an Ao. Bellanger, ur barzh, a chomo pell en eñvor an dud. Un dra mat-tre a raent ivez : kinnig levrioù a-zivout Breizh d'ar Vretoned vihan a yae ar maout ganto er skolioù. An AoAo. Coat, Emil Jego, Bourdon, an Dr Michel, o deus graet o seizh gwellañ e-pad bloavezhioù da vuhezekaat o strolladoù.

Cheñchet eo bet buhez an Havr-Nevez gant ar brezel. Bretoned a zo bet lazhet gant ar bombezadegoù. Bretoned all a zo deut en-dro da Vreizh. Hogen o aluzenner, an Ao. Gourmelon, a zo chomet sonn war e dachenn-labour. Plijet gant an Aotrou Doue reiñ dezhañ ar blijadur da seveniñ goude ar brezel e huñvre kaerañ : krouiñ en Havr-Nevez un « Ti Breizh » pe ur « Gêr-Vreizh » e-lec'h ma vije desket d'hor c'henvroiz yaouank divroet karantez hor Bro hag hor Yezh !

HA KAVET HOG'H EUS UR C'HOUMANANTER NEVEZ da « ARVOR » ?

---

nak war ar marc'had ! Daoust hag emaint en ur c'hreñvlec'h ? »

« — Ya, Aotrou », a respontas Gefez.

« — N'emaint ket e kouent Sant-Mikael, spi am eus ! » a grias Melear.

Un hej a reas Gefez d'e benn en ur c'hrigoñsat :

« — Feiz, mar n'emaint ket aze, ez eo dre na vennont ket mont di. Rak, n'o deus mui ar venec'h vat kalz a resped evit ho tug Frañsez. Met, erfin, n'emaint ket eno. Padal, a-ziwar mogerioù ar gouent e c'heller o gwelout aes... »

« — E Bezelen emaint ! »

« — Just, Aotrou. Hag eus ar Menez e weler madek anezho o turiañ douar hag o verniañ mein. Paotred kalonek en o zouez, va Aotrou ker, m'hel lavar deoc'h ha n'eo ket re zister o c'hreñvlec'hig. »

« — Soudarded », a grias Melear, « d'ar c'haloup ! »

Pounner e skoe karnoù ar javioù war an douar. Edod o tremen dirak bourc'h Sant-Jorj.

Gefez, ha dezhañ bezañ un tamm marc'hadourkezeg, n'oa ket unan eus ar re wellañ da vont war varc'h. Ret e voe dezhañ kregiñ e moue e jav da virout a gouezhañ. Karet en dije toullañ kaoz adarre gant Melear o c'haloupat en e gichen, met troc'het e veze dezhañ e c'her gant luskdilusk e varc'h hag avel rip an aod.

Pa dremenjont el lec'h ma save gwechall kêriadenn baour Sant-Yann he dousennad tiez-plouz, e troas Melear e benn.

Soñjal a rae mestr Visant Gefez :

« An holl dud-se a rae goap ac'hanon. C'hoarzhadeg a save pa dremenen. Krial a rae ar vugale : Setu an Norman e javedoù bras... Dent a oa war ar javedoù. Dantet o deus, setu-holl. »

Ha selloù yen-tre a daole-eñ war ar bernioù mein duet gant ar moged.

E maner Sant-Yann e oa kampet bremañ bagad Melear. Edo ar c'hoafeien er sal-se e-lec'h ma rejont ur pred kel lipous.

Daoust ma ne oa ket tremenet mat abaoe neuze eizh eur ha daou-ugent, kemmet kalz e oa an traoù.

Er porzh e oa melkonius ar soudarded. Belisan e-unan, ar gwenaer, a skandale, hep abeg ebet, levrini bras Rieg.

Ha, koulskoude, an devezh-se end-eeun, e oa erruet eus Sant-Brieg seizh pe eizh goafeg ouzhpenn.

Nemet, keleier o doa degaset ar c'hoafeien-se.

Edo dorn an Aotrou Doue war an dug Frañsez A Vreizh.

Hen dilezel a rae an holl. Hag edod en gortoz e welout o vervel d'an eur merket gant galvadenn spontus Jili A Vreizh.

D'an ampoent ma tegouezhas Melear e sal ar maner, e tavas krenn un tabut trenk-meurbet savet etre ar soudarded.

N'en doe ket ar marc'heg ezhomm en eur c'houlenn pell pehini oa abeg an tabut-se.

War un dro e savas Kêravel ha Fontebro da zont d'e gaout.

« Aotrou », eme Gêravel, « ret din ho kuitaat da ziot reiñ d'am maner eus a Uheldug, e-kichen An Henbont ».

— Ha perak ' ta ? a c'houlennas ar marc'heg en ur grizañ e dal.

— Dre m'eo azv va eostoù, a zistagas ar soudard, nec'het war betra da respont.

— Setu-te o pediñ bremañ gant da eostoù ? Iskis eo, Kêravel. Ne ra forzh, kae lec'g ma kari !

— Trugarez deoc'h, Aotrou.

Treiñ kein a reas Kêravel.

(*Da genderc'hel.*)

FINN HAG AR VAOUEZ RUZ

N'eo ket dianav anv Finn (Fionn Mac Cùmhaill) d'ar Vretoned a anavez an disterañ istor ha lennegezh Iwerzhon. Eñ eo den-meur ar « C'hontadennoù a Vro-Skos » nevez-embannet e ti « Skridoù Breizh ». Setu amañ unan eus e daolioù-kaer, addispleget e brezhoneg gant G. B. K. diwar ur gontadenn iwerzhonat kozh.

UR wech e oa Finn hag e wazed en Alman, e Bro-Lahin. Echu e oa gante hadañ ar gwinizh abaoe an derc'hent, ha n'o doa tra ebet ken d'ober. Ken e teuas aon da Finn da na chomfent da lochoreiñ. Brumennek ar beure... Finn ha sevel neuze, ha lavarout :

« — En em brientit, hag ez imp da chaseal e Glenn-na-smôl ! »

I a enebas :

« — Re vrumennek ar beure evit mont da chaseal ! »

Ne voe mann d'ober gant Finn, avat, hag e voe ret dezhe sentiñ. Bez' en em brientjont eta, ha mont etrezek Glenn-na-smôl. Ne oant ket aet pelloc'h eget tri miltir ac'hann (1) ma steuzias ar vorenn ha ma tiskoachas an heol, kaer ha skedus. Edont neuze war vevenn ur c'hoad, pa weljont ul loen iskis o tont davete, herrus-dall, hag ur vaouez ruz war e lerc'h. Hañval a-walc'h e vije bet al loen ouzh ur menn-karvez, gant e bavioù mistr evel re ur yourc'hig, nemet e oa dezhañ penn ur pemoc'h-gouez, ha kerniel hir; ha war bep kostez e tiskoueze kaout ul loarenn arc'hant lugernus.

« — O gwazed ! » eme Finn, « daoust hag hoc'h eus gwelet biskoazh ul loen heñvel ouzh hemañ?»

« — Biskoazh kemend-all ! » emezint, « ha reizh e vije leuskel ar chas war e lerc'h. »

« — Deport ! » eme Find, « ma komzin gant ar Vaouez Ruz ! C'hwi, arabat deoc'h lezel al loen da vont. »

Hag i ha mont war-benn hent al loen, na voe harzet nemet ur pennadig berr, avat, hag a dremenas goude war red en o zouez.

Pa voe ar Vaouez Ruz diraze, e c'houlennas Finn diganti pe anv a oa d'al loen m'edo-hi war e lerc'h.

« — N'ouzon doare », emezi ; « emaon war e lerc'h abaoe ma kuitais douar O Cublan war vord Loc'h Derg, miz ' zo, ha n'em eus ket kollet ar gwel anezhañ adalek neuze. Gant an div loar a zo war e zivgostez e vez sklerijennet an douar tro-war-dro e-pad an noz. Ret eo din mont d'e heul ken na gouezho, pe koll a rin va buhez, ha buhez va zri mab, hag i gwellañ brezelourien a zo er bed-holl. »

« — Ni a bako dit al loen, mar fell dit », eme Finn.

« — Ne fell ket din ! » emezi; « war var da vuhez, na lak ket un troad dirak an all da vont d'e heul; me a ya herrusoc'h egedoc'h-c'hwi holl, ha n'on ket evit e bakañ. »

« — N'omp gour m'e lezomp da vont kuit hep gouzout petore loen a zo anezhañ », a respontas Finn.

« — Ma 'z ez, te pe da wazed, me ho stago mik, treid ha daouarn ! »

« — Gwall daer da gomz, maouez ! Ha n'ouzez ket ez on-me Finn Mab Cumal, hag ez eus aze ganin pevar-ugent kadour n'int bet trec'het morse ? »

« — Ne ran forzh gant da gadourien na ganit-te », eme ar Vaouez Ruz, « ha mar bije va zri mab amañ en em gannjent ganeoc'h-holl. »

« — E gwirionez », a daolas Finn, « fall-du an deiz ma raje aon da Finn ha d'ar Fianned gourdrouz, maouez pe blac'h ! »

Hag eñ da lakaat e gorn-boud da dregerniñ, ha gourc'hemenn :

« — War-raok, paotred ! ha bec'h d'al loen hon eus gwelet ! »

Kerkent ha m'en doe distaget ar gerioù-se, setu ar Vaouez Ruz o vont da naer euzhus ha d'en em deurel war Finn; hag e lazhet he dije raktal, panevet Bran, ki Finn, a dapas krog en naer hag e zantañ. Punañ a reas an naer en-dro da Vran, hag edo war-nes e vougañ, pa voe hanter-dreuzet kouzoug an aerouant gant kleze Finn, lemm ha prim.

« — Dalc'h war da zorn », eme an Naer-Vaouez, « hag e lezin an trec'h ganit, ha na vezet mallozh un intañvez warnout ! »

« — Me ' gred ne zaskorjes ket din va buhez mar bije en da gerzh », a respont Finn; « lavar din bepred piv out-te. »

« — Me a zo Colgin Aerac'h, mamm Londub, Cetac'h hag ar Bourrev Bourreviet (An Crochadôir Cheusta). Gwirheñvel a-walc'h az pije klevet anv dija eus an trikonse, rak n'eus par dezhe dindan lagad an deiz. »

« — E gwirionez, klevet em eus diwar o fenn », eme Finn; « n'int ket breudeur, avat. »

« — N'o deus ket an hevelep tad; hogen me a zo mamm dezhe o-zri; emaint bremañ e Krec'h-ar-Roueed (Cnoc-na-Righ). »

« — Kae diwar wel bremañ », a c'houre'hemennas Finn, « ha diwall na 'z kwelfen mui ! »

Hi neuze ha treiñ e Maouez Ruz adarre, ha mont don e-barzh ar c'hoad, ken n'he gweljod mui.

Aet e oa an holl Fianned war lerc'h al loen e-keit ma oa Finn o kaozeal gant ar Vaouez Ruz, ha ne ouie ken hemañ e pe lec'h e oant; mont a reas war o roud, avat, eñ ha Bran. Diwezhat en abardaez e kejas gant lod anezhe hag i c'hoazh war lerc'h al loen. Noziñ a reas, met, en askont da skleurioù an div loarenn a oa war divgostez al loen, ne golljont ket ar gwel anezhañ, ha kloz edont outañ wardro hanternoz, pa grogas-eñ da ziwadañ : ne voe ket pell ken na voe Finn hag e wazed ruz-livet holl, penn, kil ha troad. Se ne viras ket oute, avat, da genderc'hel da vont war e lerc'h herrus-foeltr, ken n'e weljont oc'h antren en ur c'hev e traoñ Krec'h-ar-Roueed pa darzhe an deiz.

gant G. KERVERZIOU

Pa voent degouezhet e-harz troad ar run, e kavjont ar Vaouez Ruz en he sav diraze, o c'houlenn :

« — Paket hoc'h eus al loen ? »

« — N'hon eus ket », eme Finn; « hogen ni ' oar pelec'h emañ. »

Kemer a reas ar vaouez ruz e walenn-hud, stekiñ ganti war dor ar run, — a zigoras ez-vras evel un nor-borzh; hag e klevjont ur c'han dispar o tont eus an diabarzh.

« — It e-barzh », eme ar Vaouez Ruz, « ma welot al loen burzhudus ! »

« — Grafemp a-walc'h », eme Finn, « nemet lous eo hon dilhadoù, ha ne deurvez ket dimp mont da weladenniñ, ha warnomp gwiskamantoù difet. »

Ouzh galv kentañ c'hwitell aour ar Vaouez Ruz e teuas un dek bennak a vevelien yaouank :

« — Dour d'en em welc'hiñ », emezi; « pevar-ugent gwiskamant naet, dilhad priziùs hag ur gurunenn aour evit Finn Mab Cumal ! » emezi c'hoazh.

Gwelc'het ha gwisket, e voent bleniet gant ar Vaouez Ruz betek en ur sal vras, an heol hag al loar ouzh he sklerijenniñ a bep tu, hag alese en ur sal all. Ha m'o doa Finn hag e wazed gwelet kalz a draoù kaer e-pad o buhez, n'o doa gwelet biskoazh traoù hanter ken brav hag ar re a weljont neuze. Edo ur roue bras en e goazez war un tron aour, warnañ un dilhad glas hag un dilhad aour, ha tudjentil tro-dro dezhañ, ha sonerien gant o binvioù a bep doare o seniñ c'hwek; ha war dilhad ar sonerien e oa livioù gwareg-ar-glav gwitibunan. Hag e kreiz ar sal, un daol vras, warni traoù kaer ha prizius, ur bam !

Sevel a reas ar roue, hag ober ur c'haer a zegemer da Finn ha d'ar Fianned. Pedet e voent d'azezañ ouzh taol, debriñ hag evañ a rejont o gwalc'h — hag ezhomm o devoa, goude ur chaseadenn ken hir ! Pa voent gwalc'het ha diskuizhet, e savas ar Vaouez Ruz, ha lavarout :

« — Roue ar C'hrec'h, ma deo da youl, e karfe Finn hag e wazed teurel ur sell war al loen burzhudus. Kalz amzer int bet o redek war e lerc'h, hag en abeg da se eo emaint amañ. »

Skeiñ a reas ar roue un taolig gant e vazh-roue war e gador aour, ha raktal e tigoras un nor guzh adreñv dezhañ, ha dre an nor-se e teuas al loen er sal, ken na voe dirak ar roue. Ur salud kaer a reas d'an Aotrou, ha lavarout :

« — A-benn un hanter-eur e vin war hent va bro. Reder ebet ken skañv ha me ! Ha koulz on war zouar ha war vor. Neb a gred em pako, deuet bremañ, rak me ' zo ' vont ! »

Mont a reas al loen er-maez eus ar C'hrec'h, ken buan hag an avel foll, ha kement-hini a oa eno da redek war e lerc'h ma ouie. Ne voe ket pell kent ma voe Finn e penn ar chase, hag e wazed war e seulioù, hag eñ war-hed taol eus al loen pe dost.

War-dro kreisteiz e tapas Bran, ki Finn, peg el loen, ur wech, div wech, ha setu ar yourc'h pennhoc'h-gouez o koll e vouzelloù tamm ha tamm, hag a-feur o wanaat. P'edo an heol o vont da gûzh, al loen a gouezhas marv; hag edo Bran stok outañ pa varvas.

Setu Finn hag ar Fianned o tegouezhout ivez; met un den bras mentek eo a gavjont, ha n'eo ket ul loen; hag en e gichen e oa ar Vaouez Ruz, a lavaras da Finn :

« — Roue bras ar Fianned, n'eo ket ul loen, roue ar Fir-Bolg eo hoc'h eus lazhet, ha gant e re gar e vo hadet trubuilh war an douar diwezhatoc'h pa vi diskennet, te ivez, dindan ar run. Me a zo o vont bremañ da Zouar-ar-Yaouankiz (Tir-na-n'Og), ha mar plij ganeoc'h e teuot ganin. Me eo am eus ambrouget Oisîn du-se, a-ziagent. »

« — Anaoudek omp dit », eme Finn, « hogen ni ne guitaimp ket hor bro, ha pa vefe roet dimp ar Bed bras holl ha Tir-na-n'Og war ar marc'had gantañ. »

« — Mat », emezi, « hogen c'hwi a yelo d'ho pro en-dro hep kemer tamm na tra ac'hann. »

« — Bezañ a-walc'h; koulskoude e kavimp un heizez e Glen-na-smôl kent degouezhout du-mañ », eme Finn.

« — Bo », eme ar Vaouez Ruz, « ha me he diboufo. » War-se, teurel ur garm skiltr, hag an heizez da ziboufañ, ha da redek etrezek ar Glen, Finn hag ar Fianned war he lerc'h. Padal, mont ha dont a reas er glen, ken na voe noz, hep ma teufent a-benn d'he fakañ. Hag edont e soñj lezel anezhi da vont, pa weljont ar Vaouez Ruz, a lavaras dezhe :

« — Me ' gav din oc'h aet skuizh o redek an heizez-se. Lezit-hi, galvit ho chas en-dro, ha me he foko gant va c'hiez vihan wenn. »

Evel-se e voe graet : diwar an taol korn-boud e teuas chas ar Fianned en-dro, ha laosket e voe he c'hiez vihan wenn gant ar Vaouez war roud an heizez. Houmañ a voe taget diouzhtu, krouget ha lazhet. Ha ne oa saotrenn wad ebet war blev gwenn-erc'h ar giez vihan pa lammas e barlenn ar Vaouez Ruz. Neuze, en un taol kont, n'o gweljod mui. Finn avat a ouie e oa un heizez sorset eus an heizez-se hag he lezel a reas er glen. Degouezhout a reas er gêr, eñ hag e wazed, skuizh-divi, marnaoniek, ha graet tro-wenn gante evel d'ar beure.

Ha tud ar vro, diwezhatoc'h, a reas Hent-ar-Bouzelloù eus al lec'h ma oa bet krog al loen burzhudus da goll e vouzelloù, ha Kell-al-Loen eus al ec'h ma kouezhas marv. Piv avat a gredo lakaat e graban war deñzor Krec'h-ar-Roueed ? rak ar roueed a zo marv, met n'o deus kaset gante nag o aour nag o arc'hant !

C'hoarzhomp un tammig !

SKIANT VA BREUR BIHAN...

Lanig bihan, seizh bloaz, o vont eus ar gêr da di e voereb Chann en doa ranket prometiñ e kasfe ul lizher d'e vamm. Hag eñ e ti e voereb.

— Moereb Chann ! N'hoc'h eus ket ul lizher kozh da reiñ din ?

— Eo, mechañs ! Met perak 'ta, Lanig ?

— Prometet em eus em bije kaset unan, kerkent ha degouezhet.

...HA SKIANT VA C'HOAR VIHAN

— Ya! ya! ur verc'hig koant out! eme mammig.

— Ma! neuze e tegasi din ur melezour fenozh ma welin hag-eñ on koant pa 'z on kouskel.

BREIZHIZ HAG AR BREZHONEG

Tud 'zo e-leizh hag a lavar deoc'h ez eo diaes-kenañ deskiñ ar brezhoneg, met bez' ez eus tud ivez o lavarout ne deo netra. Iskis ar menozioù o deus a-wechoù an dud-mañ.

O reiñ ur gentel saoznek d'ur paotrig edon ur wech, hag e trois ur ger bennak e brezhoneg, pa lavaras din eontr ar paotr :

— Te ' oar brezhoneg ?

— Ya 'vat, un tammig; deskiñ ' ran anezhañ.

— O, te ' oar, n'eo ket diaes deskiñ ar brezhoneg ; meskañ gerioù gallek ha gerioù saozneg, aozañ un tammig, hag e savez brezhoneg ! ! !

Troiou marzhus ar Baron Münchhausen

N'eus den e Bro-Alamagn ha n'anavez ket troioù marzhus ar baron Münchhausen. Abaoe ouzhpenn kant hanter-kant vloaz e vezont kontet e-pad beilhadegoù ar goañv, en holl rannvroioù etre ribl ar Roen hag aodoù ar mor Baltek, evit brasañ plijadur ar re vihan hag ar re vras.

Piv eo eta ar baron Münchhausen-se ?

N'it ket da grediñ ez eo ur paotr ganet e faltazi an dud, evit bezañ skouer ar veajourion dizaon-se a yae ken disaouzan ha tra ouzh ar riskloù hag... ouzh hegredoni o selaouerion. Bez' ez eus bet ur gwir baron Münchhausen.

Jerom-Karl Friedrich - Hieronymus von Münchhausen a voe ganet e 1720 e kastell Bodenwerder e Bro-Hanover. Bez' e oa e diegezh e-touez uhelañ re Bro-Alamagn, ha reiñ a reas tud enorus ha brudet da veur a rannvro eus ar Vro. Eñ e-unan a oa skouer an den eeun; karout a rae ar chase hag ar beajoù hag ur spered divoutin en doa.

N'en doa nemet 17 vloaz pa 'z eas e Bro-Rusia da heul priñs-hêr Braunschweig; stourm a reas ivez a-enep an Durked evel ofiser marc'hegerion. Chom a reas e-pad un nebeut bloavezhioù e Bro-Rusia, hag e tistroas e 1750 d'e gastell e Bodenwerder evit chom eno e peoc'h betek e varv.

Du-se e tremene e amzer o kontañ d'ur strobadig amezeion an troioù marzhus a oa c'hoarvezet gantañ, sañset, a-hed e veajoù. Setu amañ, da skouer.

Un abardaevezh-c'hoañv, goude bezañ marc'hekaet an deiz-pad a-dreuz traoniennoù skornet Bro-Bolonia, ec'h en em gav diouzh an noz en ul lec'h digenvez, goloet a eo 'h. Chom a ra a-sav; stagañ a ra e varc'h ouzh ur wezennig a zo aze ; hag en em lakaat a ra da gousket. An erc'h a deuz e-pad an noz. Hag antronoz en em gav kousket e-touez bezoù ur vered; klask a ra e varc'h. Hemañ a zo chomet stag ouzh... ar groaz a zo war beg an tour. Petra d'ober ? Münchhausen a gemer e bistolenn, hag e troc'h ar westenn gant un taol drajez. Bez' e c'hall evelse kendere'hel gant e veaj war e varc'h.

gant Erwan TRANVOUEZ

Ur wech all, e-pad ar brezel ouzh an Durked e oa, e klev en doa c'hoant ar jeneral gouzout petra a dremene en ur gêriadenn kele'hiet gant e armeoù. N'helled ket mont e-barzh adreuz linennoù-difenn an Durked. Hogen, ur menoz a ziwan e spered ar baron. Tostaat a ra ouzh ur c'hanol bras, ha, p'emañ ar boled o vont ermaez eus geol ar c'hanol, e lamm war ar boled; hag hor paotr o vont war-du ar gêriadenn à-c'haoliad war e voled. Dont a ra, avat, da soñjal a-daoltrumm, n'hello ket goude-se distreiñ war-du e armeoù. Petra d'ober ? Lammat a ra war unan eus ar boledoù a oa stlapet gant kanolioù an Durked war an armeoù a gelc'hie ar gêriadenn. N'en doa ket gallet ar baron gouzout petra a dremene en tu all, met diskouezet en doa pegen kaloneк ha pegen ijinus e oa, ha gourc'hemennet e voe evit-se...

Ar Baron Münchhausen a gare kalz chaseal, ha, pa ne chome mui a blom gantañ e kave atav un tu d'ober heptañ. Un deiz, da skouer, e wel un dousenn houidi gouez war ul lenn. Ne chome gantañ, avat, boled ebet ken. Kemer a ra neuze roll e gi hag e stag outañ un tamm kig-moc'h degaset gantañ evit e lein. Un houad a zeu, a zebr an tamm kig... a zeu ermaez dre doull e revr; hag an hevelep tra a c'hoarvez gant an houidi all. An holl laboused, avat, ne chomont ket diflañv evit-se; flapañ a reont o eskell, hag e teuont a-benn da sevel en aer, gant ar roll ouzh o strollañ, hag ar baron krog e penn ar roll. Hemañ, neuze, a grog da sturiañ e « garr-nij » gant pastelloù e vantell, ha, degouezhet a-us d'e vaner, e tiskenn ennañ dre ar siminal.

Ur wech all e kav dirazañ ur c'harv; ha boled ebet c'hoazh. Hogen un nebeut mein kerez en doa e godell e borpant. Ar re-mañ a lakaas en e fuzuilh e-lec'h greunennoù plom, ha, dav ! un taol war dal ar c'harv, etre e gerniel. Ar mein-kerez, avat, n'o doa ket lazhet ar c'harv hag e tec'has hemañ e-kreiz ar c'hoad. Bloaz goude, ec'h adkav ar c'harv-mañ, gantañ da gerniel ur wezenn-gerez leun a fronezh darev. Plom a zo gant ar baron, ar wech-mañ : lazhañ a ra ar c'harv, hag evelse en deus peadra da leinañ ervat, ha, war ar marc'had, ur bern kerez ruz da zebriñ goude ar pred.

N'oa er c'hontadennoù-se nemet nebeut a wirionez beuzet e-kreiz eñvorennoù diwar kontadennoù-pobl hag huñvreoù e faltazi. Kontet e vezent, avat, gant ar baron en un doare ken hegredus ma teue an holl da grediñ e oant gwirion — evel na teuer da grediñ ez eo istor « Kabellig ruz » pe « Gwenn-Erc'h » istorioù gwirion pa vezont kontet deomp gant tud evel Grimm ha Perrault.

Ken brudet e voe kontadennoù ar baron Münchhausen ma voe a-benn nebeut anavezet e anv gant an holl. Hogen ne soñjas biskoazh o lakaat dre skrid, ha, sur mat, n'hor befe ket o anavezet holl ma ne vefent ket bet embannet e 1785, e saozneg, gant ur c'henvroad dezhañ, Rudolf-Erich Rapse, a veve neuze e Bro-Saoz. Ha setu penaos e voe dastumet evit ar wech kentañ en ur vro estren kontadennoù ganet en Alamagn hag anavezet en un doare pe zoare e Germania a-bezh.

Distreiñ a rejont, avat, d'o bro c'henidik. Bloaz goude e voent troet en alamaneg gant ar barzh alaman Gottfried August Bürger hag o embannas dindan an anv : « Beajoù ha troioù marzhus war ver ha war zouar ar Baron Münchhausen — evel m'o danevelle d'ur strollad amezeion. » Klokaat a reas ar c'hontadennoù gant un nebeut danevelloù ijinet gantañ, en doare m'eo deut ar strobad kontadennoù-se, dudius, speredek, goapaus ha leun a c'hodiserezh, dezho un doare aes ha buhezek, da vezañ unan eus bravañ dastumadennoù lennegezh-pobl Bro-Alamagn.

« Al levrig-mañ, pegen bihan ha pegen dister bennak ma sehlant bezañ, a zo kalz talvoudekoc'h eget meur a levr tev ha kofek n'o deus ket ar galloud da lakaat an dud da c'hoarzhin na da leñvañ », a skrive Bürger en e rakskrid. Hag evit gwir, ur brud spontus en devoe al levrig. Koulskoude dre glevout o c'hontañ kentoc'h eget dre o lenn eo ez eo deut pobl Bro-Alamagn a-bezh da anavezout troioù marzhus ar Baron Münchhausen.

Hervez ar « Pariser Zeitung ».